

Sverre Spoelstra

Literatuur, kort besproken

Mats Alvesson en Hugh Willmott (red.) (2003) *Studying Management Critically*. London: Sage. ISBN 0-7619-6736-2 (HB)/0-7619-6737-0 (PB), 229 p.

Studying Management Critically is de opvolger van *Critical Management Studies* (Sage, 1992) dat ook onder de redactie van Mats Alvesson en Hugh Willmott verscheen. Dit laatste boek is inmiddels een klassieker binnen *Critical Management Studies* (CMS). Niet zozeer vanwege de kwaliteit van de artikelen die daarin verzameld waren (alhoewel daar weinig mis mee was), maar omdat dit boek de geboorte van CMS markeert.

In de meer dan tien jaar die de twee boeken van elkaar scheidt is er veel gebeurd. CMS is met name in Engeland uitgegroeid tot een institutie van formaat. Op sommige managementfaculteiten is het nauwelijks nog mogelijk jezelf niet 'kritisch' te noemen, zeker wanneer je theoretisch onderzoek doet. Daar is op zichzelf niets mis mee maar CMS dreigt daarmee wel een inhoudsloos begrip te worden. Als gevolg daarvan is er in Engeland een debat ontstaan over wie nu wel en wie niet aanspraak mogen maken op de term 'kritisch' binnen management en organisatie studies. Tegen deze achtergrond was ik zeer benieuwd naar wat Alvesson en Willmott, toch de geestelijke vaders van CMS, van deze ontwikkelingen vinden. *Studying Management Critically* geeft daar echter geen rechtstreeks antwoord op. Ongeveer de helft van het boek is 'herzien en bijgewerkt' ten opzichte van de versie uit 1992. Met

andere woorden: dezelfde schrijvers met plusminus dezelfde boodschap. Dit geldt nog in meest extreme mate voor de inleiding die niet meer dan een parafrasering biedt van de programmatische punten verwoord in *Critical Management Studies* en *Making Sense of Management* (Alvesson en Willmott, Sage, 1996). Voor wie deze teksten niet kent kan de boodschap als volgt worden samengevat: geen kennis voor management maar kennis over management; meer aandacht voor de rol van taal en macht; beetje Foucault lezen en ietsje meer nog Habermas lezen. Voor de overige artikelen geldt: veel bekende namen (Gibson Burrell, Stanley Deetz, Martin Parker) maar weinig opzienbarends. Jammer dus.

Stephen Linstead (red.) (2004) *Organization Theory and Postmodern Thought*. London: Sage. ISBN 0-7619-5310-8 (HB)/0-7619-5311-6 (PB), 188 p.

Critical Management Studies is onlosmakelijk verbonden met het postmodernisme. In de laatste jaren is het postmodernisme een veel belangrijkere inspiratiebron gebleken dan de meest besproken vertegenwoordigers van de Kritische Theorie (zoals Adorno en Habermas). Toch is het postmodernisme ook al menigmaal dood verklaard. De reden hiervoor is dat vrijwel iedereen inmiddels weet dat de schrijvers die achter de term 'postmodernisme' schuilgaan (Foucault, Derrida, Lyotard, Deleuze, etc.) zelf klemmend afstand hebben genomen van dit label. Bovendien is de term

postmodernisme simpelweg overladen met tegenstrijdige betekenissen in relatie tot kunst, consumptiemaatschappij, posstructuralisme en dergelijke. Toch is dit geen reden, vindt redacteur Stephen Linstead in *Organization Theory and Postmodern Thought*, om het dan maar niet meer over het postmodernisme te hebben. Het belangrijkste gevaar voor *Critical Management Studies*, zo stelt Linstead, is dat met de naam postmodernisme ook de interesse voor de schrijvers achter het postmodernisme verdwijnt. Dat zou bijzonder jammer zijn want management- en organisatie theorie is nog maar net begonnen iets van deze schrijvers te begrijpen.

Linstead heeft hier zonder meer een belangrijk punt te pakken. Het is zeker waar dat de overwegend Franse filosofen die onder het label postmodernisme schuilgaan lang niet altijd de ontvangst hebben gekregen die ze verdienen. Dit is wel te verklaren: CMS wordt voornamelijk gedomineerd door sociologen uit Engeland, die wel bekend zijn met Giddens en Durkheim, maar doorgaans toch een stuk minder begrijpen van de centrale figuren achter de hedendaagse Franse filosofie (zoals Hegel, Nietzsche en Heidegger). Om toch snel te kunnen inspelen op de 'postmoderne' ontwikkelingen in de management- en organisatie theorie van de jaren negentig hebben velen hun toevlucht gezocht in secundaire bronnen. Als gevolg daarvan hebben vele postmodernisten een wat fletse behandeling gekregen.

Ook *Organization Theory and Postmodern Thought* heeft een logische voorganger in het in 1993 verschenen *Post-*

modernism and Organization (John Hassard en Martin Parker (red.), Sage). In tegenstelling tot *Studying Management Critically* heeft *Organization Theory and Postmodern Thought* echter wel iets nieuws te bieden. Ieder hoofdstuk is een uitvoerige uiteenzetting van een postmoderne filosoof vanuit het perspectief van de organisatietheorie. Alhoewel niet alle bijdragen het niveau halen dat Linstead voor ogen stond (Foucault, bijvoorbeeld, had wat mij betreft een beter lot verdiend) is het geheel inderdaad meer doortimmerd, in filosofisch opzicht, dan de voorganger uit 1993 (maar wel minder leuk).

Alf Rehn (2004) *The Serious Unreal: Notes on Business and Frivolity*. Dvalin Books. ISBN 9512-91-7351-2 (PB)/952-91-7352-0 (PDF), 100 p.

Business wordt in management- en organisatietheorie doorgaans begrepen als een serieuze aangelegenheid. Misschien is dat begrijpelijk: zonder 'reële' industrie en dienstverlening zou onze samenleving immers onmiddellijk in elkaar zakken. Het is daarom zaak rationeel te blijven en de aandacht niet te laten verslappen door toedoen van frivole aangelegenheden. Business is nu eenmaal serieus.

Alf Rehn stelt in zijn boek *The Serious Unreal* dat dit een verworpen beeld is. Business is net zozeer doordrongen van frivoliteit, overbodigheid en irrationaliteit dan welke andere activiteit dan ook. Volgens Rehn heeft de academische management- en organisatietheorie zich systematisch blind gemaakt voor alles dat niet als nuttig en rationeel verpakt kan worden. Het is dus zaak om die achterstand in te halen.

Een van de voorbeelden die Rehn geeft is het Amerikaans worstelen.

Dit kun je toch onmogelijk een serieuze aangelegenheid noemen. Toch wordt er ontzettend veel geld mee verdiend, en is het in dat opzicht wel degelijk serieus. De academie richt zich echter liever op analyses uit de automobielsector of op papierproductie. Waarom geen analyse van de kritische succesfactoren rondom het product Hulk Hogan? Porno, toch een van de grootste industrieën in de wereld, is een ander voorbeeld: er is niet of nauwelijks aandacht voor binnen de academia. Als er al eens een studie rond iets onbenulligs als een hamburger verschijnt, zoals George Ritzer's *The McDonaldisation of Society* (1996, Pine Ridge Press), dan is het al snel als symbool van het kwaad.

Rehn laat zien dat ook het irreële en het frivole serieuze aandacht verdienen. Niet omdat onze tijd nu zo irreëel geworden is, volgens Rehn verschilt onze tijd daarin niet van andere tijden (de Feniciërs werden groot met iets triviaals als een mooie kleur paars), maar omdat de wereld nu eenmaal doordrongen is van het irrationele, het frivole en het nutteloze.

Daarom, stelt Rehn, moeten we ons onder meer richten op de patafysica: de studie van de uitzondering op de regel en de regels van uitzondering. Ten slotte, zo stelt Rehn in het laatste hoofdstuk, wordt het ook hoog tijd om de economie vaarwel te zeggen. Het is immers onzin dat de wereld om schaarste en nut draait, overvloed en nutteloosheid zijn minimaal zo belangrijk.

De kern van Rehn's betoog is het zeker waard om serieus te nemen. Prettige bijkomstigheid: *The Serious Unreal* is gratis te downloaden (in PDF formaat) op de website van de uitgever (<http://www.dvalin.org>).